

Monitor

De rubriek 'Monitor' wil de lezer informeren over kengetallen hoger onderwijs. Gegevens worden geleverd door een aantal onderzoeksinstituten. In dit nummer is de rubriek samengesteld door Ger Ramaekers, werkzaam bij Researchcentrum voor onderwijs- en arbeidsmarkt van de Universiteit Maastricht (G.Ramaekers@roa.unimaas.nl).

STUDIE-UITVAL IN HET EERSTE STUDIEJAAR VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS

In deze bijdrage wordt nagegaan in welke mate en om welke redenen doorstromers naar het hoger beroepsonderwijs (hbo) in het eerste studiejaar stoppen met hun hbo-opleiding, en in hoeverre zij overstappen naar een andere (hbo)opleiding. De gegevens voor deze bijdrage zijn afkomstig uit de jaarlijkse RUBS-enquête (Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters). Dit onderzoek, verricht door het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt in samenwerking met DESAN Research Solutions, bestaat uit een enquête onder schoolverlaters van het algemeen voortgezet onderwijs, het voorbereidend beroepsonderwijs en de beroepsopleidende en beroepsbegeleidende leerwegen in het secundair beroepsonderwijs. De analyse voor deze bijdrage is gericht op schoolverlaters van het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havisten), schoolverlaters van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo'ers) en schoolverlaters van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo'ers), die na het behalen van hun diploma zijn doorgestroomd naar een opleiding in het hbo. De onderzoeksresultaten betreffen de situatie ongeveer anderhalf jaar na het behalen van het havo/vwo/mbo-diploma.

OMVANG VAN STUDIE-UITVAL IN HET EERSTE STUDIEJAAR VAN HET HBO

Over de periode 1996-2001 gerekend, stopt 20% van de havisten, 18% van de mbo'ers en 14% van de vwo'ers die doorstromen naar het hbo voortijdig met hun vervolgopleiding. Deze cijfers betreffen het voortijdig beëindigen van de vervolgopleiding in het hbo, gemeten ongeveer anderhalf jaar na het verlaten van het havo, respectievelijk vwo of mbo. De cijfers vormen daarom een onderschatting van de uiteindelijke omvang van het voortijdig beëindigen van hbo-opleidingen, tenminste gezien vanuit een individuele opleiding. Gezien vanuit het hbo als totaal vormen de cijfers een overschatting van de uiteindelijke uitval. Immers, een deel van de voortijdig beëindigers gaat niet verloren voor het hbo, maar bestaat uit afhakers die switchen naar een andere hbo-opleiding. Hierop zal later nader worden ingegaan.

Tabel 1 laat zien dat het aantal 'voortijdige stoppers' het hoogst is in het hoger sociaalagogisch onderwijs, hoger economisch onderwijs en hoger pedagogisch onderwijs, en het

Tabel 1 Voortijdig beëindigen van hogere beroepsopleidingen naar vooropleiding en opleidingssector in het hoger beroepsonderwijs, 1996-2001 (%).

	hao	hpo	hto	heo	hgzo	hsao	kuo	Totaal
havisten	14	20	18	21	17	23	15	20
vwo'ers	2	8	15	14	14	20	19	14
mbo'ers	13	21	12	21	17	19	20	18
Totaal	11	19	15	20	16	21	17	18

Afkortingen: hao (hoger agrarisch onderwijs), hpo (hoger pedagogisch onderwijs), hto (hoger technisch onderwijs), heo (hoger economisch onderwijs), hgzo (hoger gezondheidszorgonderwijs), hsao (hoger sociaalagogisch onderwijs), kuo (kunst onderwijs).

laagst in het hoger agrarisch onderwijs. Havisten die doorstromen naar het hbo haken het minst vaak voortijdig af wanneer zij een opleiding in het hoger agrarisch onderwijs of kunstonderwijs gaan volgen, en het vaakst wanneer zij een opleiding in het hoger sociaalagogisch onderwijs kiezen. Vwo'ers haken het minst vaak voortijdig af in het hoger agrarisch onderwijs en hoger pedagogisch onderwijs, en het vaakst in het hoger sociaalagogisch onderwijs of kunstonderwijs. Mbo'ers presteren beter (minste voortijdige studie-uitval) in het hoger technisch onderwijs en hoger agrarisch onderwijs dan in andere opleidingssectoren van het hbo. Kortom, vergeleken met anderen doen mbo'ers het goed (weinig voortijdig beëindigen van de vervolgopleiding) in het hoger technisch onderwijs, vwo'ers in het hoger agrarisch onderwijs, hoger pedagogisch onderwijs, hoger economisch onderwijs en hoger gezondheidszorg onderwijs, en havisten in het kunstonderwijs.

REDENEN OM DE HBO-OPLEIDING VOORTIJDIG TE BEËINDIGEN

In de RUBS-enquête is aan de schoolverlaters van het havo, vwo en mbo die de vervolgopleiding voortijdig hebben beëindigd, gevraagd waarom zij met deze vervolgopleiding zijn gestopt. Tabel 2 geeft een beeld van de antwoorden die betrekking hebben op een voortijdig afgebroken vervolgopleiding in het hbo. Een, achteraf gezien, verkeerde studiekeuze en een gebrekkige motivatie vormen de belangrijkste redenen waarom hbo-opleidingen voortijdig worden beëindigd. Een gebrek aan interesse in de lesstof of de zwaarte van de opleiding worden minder vaak als reden genoemd om een hbo-opleiding voortijdig af te breken.

Tabel 2 Redenen om voortijdig te stoppen met hogere beroepsopleidingen naar vooropleiding, 1998-2001 (%).

	havisten	vwo'ers	mbo'ers	Totaal
onvoldoende gemotiveerd	38	39	32	36
lessen niet interessant	33	37	20	30
opleiding te moeilijk	22	11	26	22
achteraf liever andere opleiding	46	47	18	38
wilde liever gaan werken*	6	10	29	13

*Alleen gevraagd in meting 2001. Meer antwoorden mogelijk.

De reden om een hbo-opleiding voortijdig te beëindigen, blijkt samen te hangen met de genoten vooropleiding. Tabel 2 laat zien dat vwo'ers beduidend minder vaak dan anderen vanwege de zwaarte van de hbo-opleiding voortijdig afhaken. Uit het mbo afkomstige instromers haken minder vaak dan anderen voortijdig af omdat zij onvoldoende gemotiveerd zouden zijn, de lesstof niet interessant zouden vinden, of achteraf liever een andere opleiding zouden hebben gekozen, maar omdat zij achteraf gezien toch liever zouden zijn gaan werken.

VERKEERDE STUDIEKEUZEN IN HET HBO

Het voortijdig beëindigen van de vervolgopleiding in het hbo betekent niet altijd dat er definitief een punt wordt gezet achter de onderwijsloopbaan. Immers, de mogelijkheid bestaat dat de hbo-opleiding voortijdig wordt beëindigd om van studie te kunnen wisselen. Over de periode 1996-2001 gerekend, is ruim meer dan de helft (60%) van de voortijdige beëindigers van hbo-opleidingen van studie gewisseld. Stoppen met de eerste hbo-opleiding betekent in de meeste gevallen dus omzwaaien naar een andere opleiding. Uit het havo en vwo afkomstige afhakers zetten de onderwijsloopbaan vaker voort in een andere opleiding dan uit het mbo afkomstige afhakers, namelijk 73% van de uit het havo afkomstige afhakers en 82% van de uit het vwo afkomstige afhakers, tegen 'slechts' 29% van de uit het mbo afkomstige afhakers. Dit is niet verrassend omdat havisten en vwo'ers in tegenstelling tot mbo'ers niet over een diploma beschikken waarmee een volwaardige plaats op de arbeidsmarkt kan worden verkregen.

ALTERNATIEVE STUDIEKEUZE

Aan havisten en vwo'ers die zijn doorgestroomd naar een vervolgopleiding is ook gevraagd of zij na de havo/vwo-opleiding nog een andere vervolgopleiding hebben overwogen. Dit blijkt bij bijna de helft (49%) van de naar het hbo doorgestroomde havisten en vwo'ers het geval te zijn (gerekend over de metingen 1997-2001). Degenen die van opleiding zijn veranderd, hebben vaker destijds (na de havo/vwo-opleiding) nog een andere vervolgopleiding overwogen dan degenen die nog bezig zijn met dezelfde hbo-opleiding en degenen die het onderwijs hebben verlaten (Tabel 3). Dit kan er wellicht op duiden dat studiewisselaars destijds relatief vaak onzeker zijn geweest over hun studiekeuze.

De bevinding dat het alternatief voor de destijds gekozen hbo-opleiding ook bij studiewisselaars meestal een andere hbo-opleiding betrof, kan er op wijzen dat zij meestal overstappen naar een andere hbo-opleiding. Tot slot valt op dat afhakers vaker dan anderen destijds ook overwogen hebben om een opleiding op mbo-niveau te gaan volgen.

Tabel 3 Andere vervolgopleiding overwogen naast de gekozen hogere beroepsopleiding, naar onderwijsloopbaan in het hoger beroepsonderwijs 1997-2001 (%).

	Nog bezig met dezelfde hogere beroepsopleiding	Van (hbo)opleiding gewisseld	Onderwijs-systeem verlaten	Totaal
Andere vervolgopleiding overwogen	46	67	48	49
Type alternatieve vervolgopleiding (= 100%):				
- vwo-opleiding	2	2	2	2
- mbo-opleiding	6	7	20	6
- hogere beroepsopleiding	72	68	69	71
- wo-opleiding	17	19	3	17
- overig	3	4	6	4

Van de doorstromers naar het hbo hebben vwo'ers vaker dan havisten na de havo/vwo-opleiding nog een andere vervolgopleiding overwogen. Dit is niet verwonderlijk omdat vwo'ers er ook voor kunnen kiezen om een universitaire opleiding te gaan volgen. Dit laat onverlet dat het alternatief voor de gekozen hbo-opleiding, zelfs bij vwo'ers, in de meeste gevallen een andere hbo-opleiding betreft (Tabel 4).

Tabel 4 Andere vervolgopleiding overwogen naast de gekozen hogere beroepsopleiding, naar vooropleiding 1997-2001 (%).

	havisten	vwo'ers	Totaal
Andere vervolgopleiding overwogen	46	56	49
Type alternatieve vervolgopleiding (= 100%):			
- vwo-opleiding	2	0	2
- mbo-opleiding	9	2	6
- hogere beroepsopleiding	81	51	71
- wo-opleiding	4	45	17
- overig	4	3	4

RESUMÉ

Over de periode 1996-2001 gerekend, beëindigde 18% van de doorstromers naar het hbo voortijdig (binnen een jaar) de vervolgopleiding in het hbo. Een, achteraf gezien, verkeerde studiekeuze en een gebrekkige motivatie vormen de belangrijkste redenen om voortijdig af te haken.

Terwijl de meeste uit het havo en vwo afkomstige afhakkers alsnog een andere opleiding gaan volgen (studiewisselaars), verlaten de meeste uit het mbo afkomstige afhakkers het onderwijssysteem. De bevinding dat het alternatief voor de destijds gekozen hbo-opleiding meestal een andere hbo-opleiding betrof, kan er op wijzen dat studiewisselaars meestal overstappen naar een andere hbo-opleiding.

Review

De rubriek 'Review' wil de lezer informeren over recente publicaties en conferenties met betrekking tot het hoger onderwijs. De redactie zal een selectie maken uit de ontvangen stukken en relevant werk in deze rubriek ter kennis meegeven.

Theisens, H. (2004) *The state of change: analysing policy change in Dutch and English higher education*. Enschede, CHEPS, Center for Higher Education Policy Studies.

Bij vergelijkende politicologie geldt normaal gesproken dat 'majoritarian' democratieën sneller beleid kunnen ontwikkelen dan consensusdemocratieën. Naast de theorie van de politicoloog Lijphart is het centrale concept in dit proefschrift dat van het beleidsnetwerk. Op de korte termijn is Engeland inderdaad in staat geweest tot een snellere besluitvorming en implementatie van beleid op een manier die in de Nederlandse situatie nooit gekund zou hebben. Als men beide landen echter over een langere termijn (tussen 1980 en 1995) vergelijkt, dan vertonen ze toch opmerkelijke overeenkomsten qua niveau van beleidsverandering.

<http://www.utwente.nl/cheps/documenten/thesisheisens.pdf>

Huisman, J. & M. van der Wende (Eds.) (2004) *On cooperation and competition: national and European policies for the internationalisation of higher education*. Bonn, Lemmens. ACA Papers on International Cooperation in Education. ISBN 3-932306-54-6.

Het nationaal – maar ook het EU-hogeronderwijsbeleid op het gebied van internationalisering – wordt voor zeven Europese landen beschreven en geanalyseerd (Oostenrijk, Duitsland, Griekenland, Nederland, Noorwegen, Portugal en de UK). Deze HEIGLO-studie, bekostigd door de EC, gaat gedetailleerd in op de ontwikkeling van internationale samenwerking in de richting van internationale competitie.

Berg, I. van den (2003) *Peerassessment in universitair ontwerpen: een onderzoek naar bruikbare ontwerpen*. Utrecht, IVLOS, 2003, 245 p., ISBN 90 393 3347 5. Proefschrift.

Dit proefschrift gaat over peerassessment als een methode om het schrijfonderwijs in het perspectief van academische vorming te verbeteren: welke kenmerken heeft een effectief